

Vesannon ikäpoliittinen ohjelma



Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	3
2 IKÄÄNTYNEIDEN PALVELUITA OHJAAVAT LAIT JA SUOSITUKSET	5
2.1 LAIT	5
2.2 SUOSITUKSET	6
2.2.1 <i>Terveys ja toimintakyky</i>	7
2.2.2 <i>Asiakas- ja palveluohjaus</i>	7
2.2.3 <i>Laatu</i>	8
2.2.4 <i>Ikäystävällinen palvelujen rakenne</i>	9
2.2.5 <i>Teknologia</i>	9
2.2.6 <i>Suosituksien kustannusvaikuttavuus</i>	10
3 VESANTO IKÄÄNTYNEILLE	11
3.1 VESANNON KUNTASTRATEGIA	12
3.2 VESANNON IKÄPOLIITTINEN STRATEGIA	15
4 VESANNON PALVELUT IKÄÄNTYNEILLE	16
4.1 LIIKUNTATOIMI	16
4.2 KIRJASTO- JA KULTTUURITOIMI	17
4.3 TYÖPAJA	17
4.4 KOTIHOITO	18
4.5 PÄIVÄKESKUSTOIMINTA	19
4.6 TUKIPALVELUT	19
4.7 OMAISHOITO	19
4.8 PALVELUASUMINEN	20
4.9 JÄRJESTÖT	21
4.10 VANHUS- JA VAMMAISNEUVOSTO	22
4.10 TERVEYSPALVELUT	22
4.10.1 <i>Lääkäri/hoitaja työparit</i>	23
4.10.2 <i>Fysioterapeutti</i>	23
4.10.3 <i>Laboratorio ja röntgen</i>	23
4.10.4 <i>Neuvolapalvelut</i>	24
4.10.5 <i>Mielenterveyspalvelut</i>	24
4.10.6 <i>Toimintaterapia ja puheterapia</i>	24
4.10.7 <i>Suun terveydenhuolto</i>	24
4.10.8 <i>AK- poliklinikka</i>	24
4.10.9 <i>Muistihoitaja</i>	25
4.10.10 <i>Ensihoitopalvelut</i>	25
5 PALVELUJEN ARVIOINTI	26
LÄHTEET	29

1 JOHDANTO

Ikääntyneiden palvelutarpeeseen vaikuttavat useat tekijät. Niitä ovat ikärakenteen muutoksen lisäksi huoltosuhteen muutos, perhesuhteiden muutos, koulutustaso, asuinympäristö, varallisuus, ikääntymiseen liittyvät muutokset, sairauksien ilmaantuvuus ja kasautuminen sekä hoitomuotojen kehittyminen ja muuttuminen. Suomalaisilla toimintakyky on parempaa ja sairauksien puhkeaminen ja toimintakyvyn heikkeneminen tapahtuvat yhä vanhemmalla iällä. Eliniän odotteen erot miesten ja naisten välillä ovat tasaantuneet, mutta eri sosiaaliryhmien välillä ne ovat lisääntyneet. Väestön ikääntyminen on erilaista Suomen eri kunnissa ja näin ollen palveluita suunniteltaessa on otettava huomioon oman kunnan ikääntyneiden palveluntarpeet.

Ikääntyneiden palveluihin kuuluu sosiaali- ja terveystalvelujen lisäksi koko muu kunnan palvelutarjonta. Ikääntyneiden palvelutarjontaa mietittäessä tulee siis huomioida liikunta- ja kulttuuri ym. palvelut sosiaali- ja terveystalvelujen ohella. Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista ohjaa palveluiden suunnitteluun yhteistyössä kunnan eri toimialat sekä kunnan sisällä toimivat yhdistykset, järjestöt ja yritykset.

Suomessa on viime vuosien aikana selvitetty ikääntyneiden palvelujen tilaa ja aiheeseen liittyen on julkaistu useita selvityksiä ja suosituksia. Suomen väestö ikääntyy ja samanaikaisesti syntyvyys ja kuolleisuus laskevat. Väestörakenteen muutos tuo mukanaan entistä suurempaa palveluntarvetta ikääntyneiden palveluissa. Vuonna 2018 tehdyssä THL:n selvityksessä laskettiin vanhustalveluissa olevan koko Suomen osalta 93000 asiakasta, joista 57% oli kotihoidon ja 43% ympärivuorokautisen hoidon piirissä. Kotihoidon asiakasmäärät ovat kasvaneet selvästi ja lähes joka toinen Suomen kunta on ollut sitä mieltä, että kotihoidon palvelut eivät ole riittävät tarpeeseen nähden. Vesannolla kotihoidon asiakaina oli vuonna 2018 16,4% yli 75- vuotta täyttäneistä kuntalaisista. Asiantuntijat ovat sitä mieltä, että kotihoidon asiakkaiden ollessa entistä enemmän tuen tarpeessa ja asiakasmäärän kasvaessa, on kotihoidon palveluita tehostettava sekä henkilökunnan että osaamisen kautta ja palvelua lisättävä tarpeen mukaan myös ympärivuorokautiseksi. Palveluohjaus on yksi tärkeä osa-alue, jota asiantuntijat ja suositukset painottavat. Palveluohjauksen tarkoituksena on, että ikääntyneet löytäisivät tarvitsemansa oikeat palvelut oikeaan aikaan.

Uusimmissa suosituksissa ikääntyneiden palveluiden järjestämiseksi nostetaan yhtenä tärkeimmistä toimista mahdollisimman terveen ja toimintakykyisen ikääntymisen turvaaminen. Tähän liittyy sekä palvelujärjestelmän kehittäminen ja rakenteiden muuttaminen tarpeellisilta osin että ikääntyneiden parissa työskentelevien osaamisen vahvistaminen. Avopalveluihin panostaminen sekä oikea-aikaisten

sosiaali- ja terveyspalvelujen tarjonta ikäihmisten palvelutarpeeseen nähden on tärkeä tavoite ikäihmisten palveluita järjestettäessä.

Tämä ikäpoliittinen ohjelma on koottu yhteistyössä Vesannon kunnan eri toimialojen asiantuntijoiden kanssa. Ikäpoliittinen strategia on muotoutunut asiantuntijoiden, perusturvalautakunnan sekä vanhus- ja vammaisneuvoston edustajan kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta. Esiin nousseet arvot ja näkemykset ikäihmisten palveluiden tuottamisesta, kuntastrategia sekä laatusuositukset ohjasivat ikäpoliittisen strategian rakentumista. Ikäpoliittista ohjelmaa päivitetään valtuustokausittain ja tämän ohjelman päivitys sekä strategisten tavoitteiden toteutumisen seuranta ja tarvittava muokkaaminen tapahtuvat seuraavan valtuustokauden alkaessa.

2 IKÄÄNTYNEIDEN PALVELUITA OHJAAVAT LAIT JA SUOSITUKSET

2.1 Lait

Ikääntyneiden palveluita ohjaavat useat lait ja suositukset. **Perustuslaissa** säädetään, että *julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista* on suuressa roolissa ikääntyneiden palveluiden järjestämisessä. Sen tarkoituksena on tukea ikääntyneen väestön hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista sekä parantaa ikääntyneiden mahdollisuutta osallistua heitä koskettavien päätösten valmisteluun ja palvelujen kehittämiseen. Lailla halutaan turvata ikääntyneille laadukkaat sosiaali- ja terveyspalvelut oikea-aikaisesti sekä mahdollisuus vaikuttaa osaltaan myös itse palveluiden sisältöön ja toteuttamistapaan. Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista velvoittaa kuntia tekemään yhteistyötä sekä kunnan eri toimialojen kesken että kunnassa toimivien julkisten tahojen, yritysten sekä järjestöjen ja yhteisöjen kanssa hyvinvoinnin, terveyden ja toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi. Kunnan tulee laatia suunnitelma toimenpiteistä ikääntyneiden hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi sekä palveluiden ja omaishoidon järjestämiseksi ja kehittämiseksi kunnassa. Suunnitelma on otettava huomioon ikääntyneen väestön asemaan ja heidän palveluihinsa vaikuttavassa päätöksenteossa, talousarviota ja -suunnitelmaa sekä hyvinvointikertomusta laadittaessa.

Lakisääteisen suunnitelman tulee sisältää:

- Arvio ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tilasta, palvelutarpeeseen vaikuttavista tekijöistä, palvelutarjonnasta ja tarjottujen palveluiden riittävydestä ja laadusta
- Tavoitteet ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi sekä palvelujen määrän ja laadun kehittämiseksi
- Toimenpiteet ja vastuut määriteltyjen tavoitteiden saavuttamiseksi
- Kuvaus yhteistyöstä kunnassa toimivien yhteistyötahojen kanssa

Laki ohjaa arvioimaan palveluiden laatua ja riittävyttä keräämällä palautetta ikääntyneiltä, heidän omaisiltaan ja läheisiltään sekä kunnan henkilöstöltä. Ikääntyneiden palvelut on oltava saatavissa yhdenvertaisesti, väestön tarpeen mukaisesti, oikea-aikaisesti ja riittävästi. Kunnan järjestämien palveluiden tulee tukea ikääntyneiden hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä, itsenäistä suoriutumista ja

osallisuutta. Kuntoutumista edistäviin ja kotiin annettaviin palveluihin tulee panostaa ja niiden sisällön ja määrän tulee vastata ikääntyneiden tarpeita.

Muita ohjausjärjestelmiä ikääntyneiden palvelujen järjestämisessä ovat mm:

- Sosiaalihoitolaki
- Terveystieteiden laki
- Laki omaishoidon tuesta
- Perhehoitolaki
- Laki sosiaalihoitoon asiakkaan asemasta ja oikeuksista
- Laki sosiaali- ja terveystieteiden asiakasmaksuista
- Laki potilaan asemasta ja oikeuksista
- Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista
- Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista
- Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi

2.2 Suositukset

Uusimmat suositukset ikääntyneiden palveluiden järjestämiseksi on julkaistu vuosille 2017-2019. Suosituksen ajatuksena on palvelujärjestelmä, jossa pystytään turvaamaan ikääntyneille toimintakykyistä ikääntymistä ja samalla kehittämään uusia palveluita. Lähtökohtana on, että palvelunjärjestäjät ymmärtävät väestön ikärakenteen muutokset ja niistä johtuvat tarpeet palvelujärjestelmän muutoksille. Ikääntyneillä tulee olla iästä ja toimintakyvystä riippumatta mahdollisuus elää omanlaistaan hyvää elämää sisältäen hyvän elämänlaadun, itsemääräämisoikeuden ja toimivan arjen. Ikääntyneet ovat omien voimavarojensa mukaan osallistujia ja toimijoita kunnassa ja järjestöpuolella ikääntyneet ovat suuressa roolissa palveluntuottajina.

Laatusuosituksissa keskitytään viiteen eri teemaan, joiden pohjalta ikääntyneiden palveluja tulisi kehittää kunnissa. Teemat ovat:

- Turvataan yhdessä mahdollisimman tervettä ja toimintakykyistä ikääntymistä
- Asiakas- ja palveluohjauksen keskiöön
- Laadulla on tekijänsä
- Ikäystävällinen palvelujen rakenne
- Teknologiasta kaikki irti

2.2.1 Terveys ja toimintakyky

Terveet ja toimintakyiset ikääntyneet pystyvät osallistumaan pidempään työelämään sekä olemaan osallisina yhteiskunnan eri osa-alueilla. Terveiden ja hyvän toimintakyvyn kautta elämänlaatu kohe-nee ja sote- palvelujen käyttötarve vähenee. Toimintakykyyn vaikuttavat ikääntymisen lisäksi sosio-ekonomiset erot ja näin ollen pienituloisilla, vähän kouluja käyneillä ja ruumiillista työtä tehneillä on eniten toimintakyvyn ongelmia. Palveluita rakennettaessa on otettava siis huomioon ikäihmisten mää- rän lisäksi alueen sosioekonomiset erot.

Suositusten mukaisesti kuntien tulisi tukea ikääntyneiden terveyttä ja toimintakykyä vahvistamalla ikäihmisten omaehtoista toimintaa, eri toimijoiden (järjestöt, srk, vanhusneuvosto ym.) yhteistä teke- mistä sekä kunnan eri toimialojen yhteistyötä. Myös interventioita, kuten liikuntaa, ravitsemusneuvon- taa ja kaatumisten ehkäisyä tulisi lisätä osana ikääntyneiden terveyden ja toimintakyvyn edistämistä. Lisäksi riskiryhmiin vaikuttamalla ja riskien hallinnalla olisi mahdollista hallita palvelujen tarvetta. Riskitekijöitä/riskiryhmiä ovat esimerkiksi kaatumisalttiit/tapaturma-alttiit, luunmurtuman kokeneet, liikkumisen ongelmat, vähäinen ulkona liikkuminen, tasapaino-ongelmat, heikko lihasvoima, ravitse- mustilan heikkeneminen, muistiongelmat, mielenterveysongelmat, päihteiden käyttö, yksinäisyys, run- sas sote- palvelujen käyttö, pienituloisuus, elämäkumppanin menettäminen ja kaltoinkohtelu.

2.2.2 Asiakas- ja palveluohjaus

Asiakas- ja palveluohjauksesta ei säädetä suoraan missään laissa. Sen tärkeyttä on kuitenkin nostettu esille esimerkiksi hallituksen I&O- kärkihankkeessa. Lähtökohtana asiakas- ja palveluohjauksessa on se, että ikääntynyt saa tarvitsemansa informaation ja ohjauksen samasta paikasta. Palveluohjaaja kar- toittaisi palvelutarpeen ja ohjaisi ikääntynyttä omaehtoiseen toimintaan (järjestöjen ym. toiminta) sekä auttaisi erilaisten tukien hakemisessa. Asiakas- ja palveluohjauksen tavoite on, että ikääntyneille olisi kaikille tarjottavissa kunnissa toimivien järjestöjen toiminnot, kunnan eri sektoreiden palvelut, yksityisten tahojen tuottamat palvelut sekä erilaiset tuet ja sote- palvelut. Asiakas- ja palveluohjauk- sen yhteydessä tapahtuvan palvelutarpeen kartoituksen yhteydessä ikääntyneiden kanssa on mahdol- lista käydä läpi kriteerit, joiden perusteella kunta myöntää julkisia sote- palveluita, esim. kotihoitoa, ja erilaista palveluasumista.

Asiakas- ja palveluohjauksen peruseriaatteena ovat matalan kynnyksen palvelut, joissa yksi kontakti käynnistää palvelunhakuprosessin. Asioinnin tulee olla ikääntyneille helppoa ja yhteydenoton tulee olla

mahdollista niin käymällä asiointipisteellä sekä puhelimitse tai sähköisesti. Asiointipisteellä on vankka tietämys kunnan palvelutarjonnasta ja tieto on näkyvissä myös sähköisissä palveluissa.

2.2.3 Laatu

Henkilöstön riittävä määrä ja osaaminen ovat kivijalkoja laadukkaassa palveluntuotannossa. Henkilöstön määrän lisäksi osaamisen oikea kohdentaminen ja osaava lähijohtaminen ovat avaintekijöitä hoidon laatua ja vaikuttavuutta mitattaessa. Geriatriksen ja gerontologisen osaamisen lisäksi henkilöstöllä on oltava hyvä ammattietiikka, jotta ikäihmisten turvallinen ja laadukas hoito varmistetaan. Myös kunnan omat ikäpoliittiset tavoitteet, visio ja arvot tulee olla henkilöstöllä ohjenuorana työskennellessä ikäihmisten kanssa.

Henkilöstön määrään vaikuttavat useat eri tekijät. Niitä ovat esimerkiksi yksiköissä hoidettavien asiakkaiden määrä, heidän fyysinen, psyykinen, kognitiivinen ja sosiaalinen toimintakykynsä, vallitseva lainsäädäntö ja ne laatu- ja vaikuttavuusvaatimukset mitä hoidolla/palvelulla tavoitellaan. Henkilöstön mitoituksen tulee olla joustavaa, eli tarpeen mukaan henkilöstöä lisätään/siirretään sinne, missä sillä hetkellä tarve on. Mitoituksessa on huomioitava siis muutokset henkilöstön tarpeessa. Asiakkaiden ja heidän läheistensä kokemukset palvelun laadusta on yksi mittareista, jolla voi arvioida mitoituksen riittävyyttä. Samoin henkilöstön hyvinvointi, työtyytyväisyys ja sairauspoissaolot.

Kotihoidossa henkilömitoitusta voi laskea asiakkaille myönnettyjen palvelutuntimäärien kautta. Todelliseen henkilöstötarpeeseen vaikuttavat tuntimäärien lisäksi asiakkaiden toimintakyky ja maaseutukunnassa etäisyydet. Kotihoidon asukkaat asuvat omilla kodeillaan, jotka ovat sijoittuneina ympäri kuntaa ja etäisyydet voivat olla pitkiäkin. Tehostetussa palveluasumisessa vähimmäismitoituksen tulee olla vähintään 0.50. Vesannolla tehostetussa palveluasumisessa henkilöstömitoitus on 0.6. Sekä kotihoidossa että tehostetussa palveluasumisessa välitöntä asiakasaikaa tulisi lisätä toimintatapojen uudistamisen kautta. Vesannon kotihoidossa välitön asiakasaika on kotipalvelun osalta 58,5% ja kotisairaanhoidon osalta 36,4%. Välitön asiakasaika on lisääntynyt selvästi, tavoite kunnassa välittömään asiakasaikaan kotihoidon osalta on asetettu 55%.

Sote- palvelujen johtamiseen on myös asetettu suosituksia. Johtamisen tulee edistää asiakaslähtöisyyttä asiakkaan ja läheisten palvelukokemuksen paranemisen muodossa. Johtamisen tulee edistää asiakas- ja potilasturvallisuutta erityisesti lääkevirheiden vähenemisen myötä sekä turvateknologian käyttöä lisäämällä. Johtamisen kautta myös moniammatillisuutta asiakkaiden hoidossa tulisi edistää.

Henkilöstön työtyytyväisyys, sitoutuminen, motivaatio ja hyvinvointi ovat myös johtajuudesta riippuvia tekijöitä ja niistä tulee hyvällä johtamisella huolehtia. Lisäksi johtamisella tulee edistää työn vaikuttavuutta ja tuottavuutta.

2.2.4 Ikäystävällinen palvelujen rakenne

Suosittelun tavoitteena on lisätä ikääntyneiden mahdollisuuksia asua kotona mahdollisimman pitkään. Tämän mahdollistaakseen kunnan tulee investoida terveen ja toimintakykyisen ikääntymisen edistämiseen sekä kuntoutuksen lisäämiseen ja monimuotoistamiseen. Ikääntyneiden terveyttä, hyvinvointia ja toimintakykyä sekä itsenäistä suoriutumista vahvistavat palvelut tulee turvata ja niitä pitää edelleen vahvistaa. Lisäksi kotiin tuotavia palveluita tulee uudistaa sen mukaisesti, millaista tukea ja palveluita kunnan ikääntyneet tarvitsevat. Erityisesti kuntoutuspalvelu, kotiin annettava ensihoito ja kotisairaalatoiminta nähdään tarpeellisina palveluina muiden kotihoidon palvelujen rinnalla. Huomiota tulee kiinnittää myös omaishoitajien jaksamiseen ja työssä tukemiseen.

Kunnan palvelurakennetta suunniteltaessa tulee ottaa huomioon väestön ikärakenne ja -ennuste, yli 75/80-vuotiaiden toimintakyvyn kehitys, uudet palvelutarpeiden aiheuttajat (esim. muistisairaudet), ikääntyneiden taloudellinen tilanne huomioiden erityisesti pienituloisten määrä sekä tilanteen kehitys-suunta ja ikääntyneiden asuinolot sekä elinympäristö. Palvelujärjestelmässä tulee erityisesti kehittää:

- Tervettä ja toimintakykyistä ikääntymistä turvaavia toimia ja palveluita
- Asumisen vaihtoehtoja ja ennakointia ja varautumista osana neuvonta- ja ohjauspalveluja
- Kuntoutusta
- Kotihoidon määrää ja sisältöä
- Kotiin annettavien palvelujen palveluvalikoimaa: kuntoutus, lääkärikonsultaatiot, kotisairaalan palvelut, ensihoidon päivystyspalvelut
- Kotiutuspalveluja
- Omais- ja perhehoitoa

2.2.5 Teknologia

Valtioneuvosto esittää vuoteen 2020 mennessä robotiikan ja automaation käytön huomattavaa lisäämistä kaikilla toimialoilla. Jopa 20% sairaanhoitajien ja lähihoitajien työtehtävistä olisi lähivuosina mahdollista korvata robotiikan tai automatiikan keinoin. Hoitajien korvaaminen roboteilla ei kuitenkaan ole sitä, mitä tällä ikääntyneiden hoidossa tarkoitetaan. Tavoitteena on tunnistaa ne osa-alueet, missä robotiikasta tai automaatiosta olisi hyötyä. Niitä ovat esimerkiksi lääkkeiden koneellinen jakelu,

yhteensopivat tietojärjestelmät ja tarvikkeiden ja laitteiden siirtely. Robottiikkaa voidaan hyödyntää myös asiakkaiden nostamisessa, siirtämisessä ja liikkumisen tukemisessa.

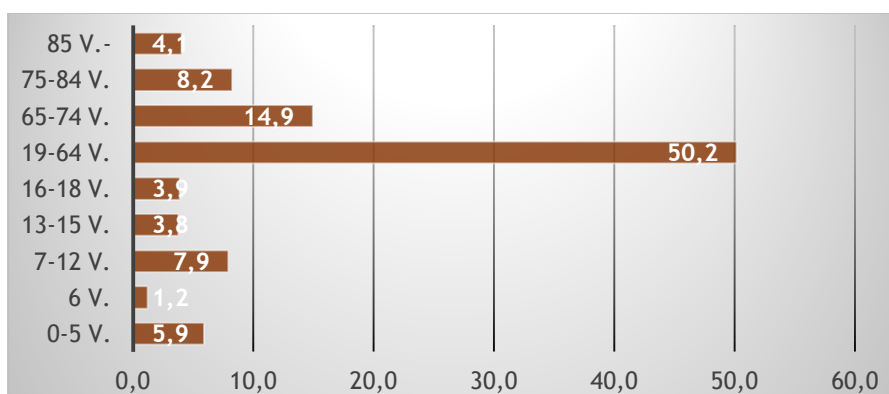
Ikääntyneiden kodeissa teknologialaitteita voisivat olla esimerkiksi liesi- ja jääkaappivahdit, palovaroittimet, ovien- ja ikkunoiden avaamisesta ilmoittavat laitteet ja automaattisesti apua hälyttävät laitteet. Osasta teknologisista apuvälineistä voidaan käyttää myös nimitystä turvateknologia. On olemassa lääkemuistutusrannekkeita ja sosiaalista toimintakykyä aktivoivia sovelluksia. Teknologisista laitteista voi saada hyötyä myös yhteydenotossa hoitajiin tai omaisiin ja muihin läheisiin. Lisäksi teknologian keinoin voidaan mitata ja monitoroida ikäihmisten elintoimintoja (esim. verenpaineen mittausta, verensokerin mittausta ym.) ja liikkumista myös kotioloissa. Teknologiset apuvälineet voivat tuoda turvallisuutta ikääntyneiden lisäksi hänen omaisilleen, läheisilleen ja hoitajille. Etäyhteyslaitteet tuovat mahdollisuuden myös yhteydenpitoon kotihoitoon ja omaisiin.

2.2.6 Suositusten kustannusvaikuttavuus

Edellä kuvatuissa laatusuosituksissa osa on suosituksia, joista säästöpotentiaalia ei kerry lyhyellä aikavälillä, osasta taas kertyy. Terveiden ja toimintakyvyn edistämisen keinot, yhteistyö ja riskiryhmiin kohdistuvat toimet on jo tutkimuksissa osoitettu sekä vaikuttaviksi että kustannusvaikuttaviksi. Useissa kunnissa on jo kokemusta asiakas- ja palveluohjauksesta ja se on todettu yhdeksi vaikuttavimmista keinoista edistää ikääntyneiden mahdollisuuksia saada tietoa ennaltaehkäisystä, alueen järjestöjen ym. toimijoiden palveluista sekä mahdollisista haettavista tuista. Paljon palveluita käyttävien ikääntyneiden palveluprosessit on saatu vaikuttavammiksi ja kustannusten kasvua hillittyä. Jopa 80% asiakas- ja palveluohjauksen kävijöistä ei ole tarvinnut sote- palveluita, vaan on hyötynyt alueen muusta palvelutuotannosta.

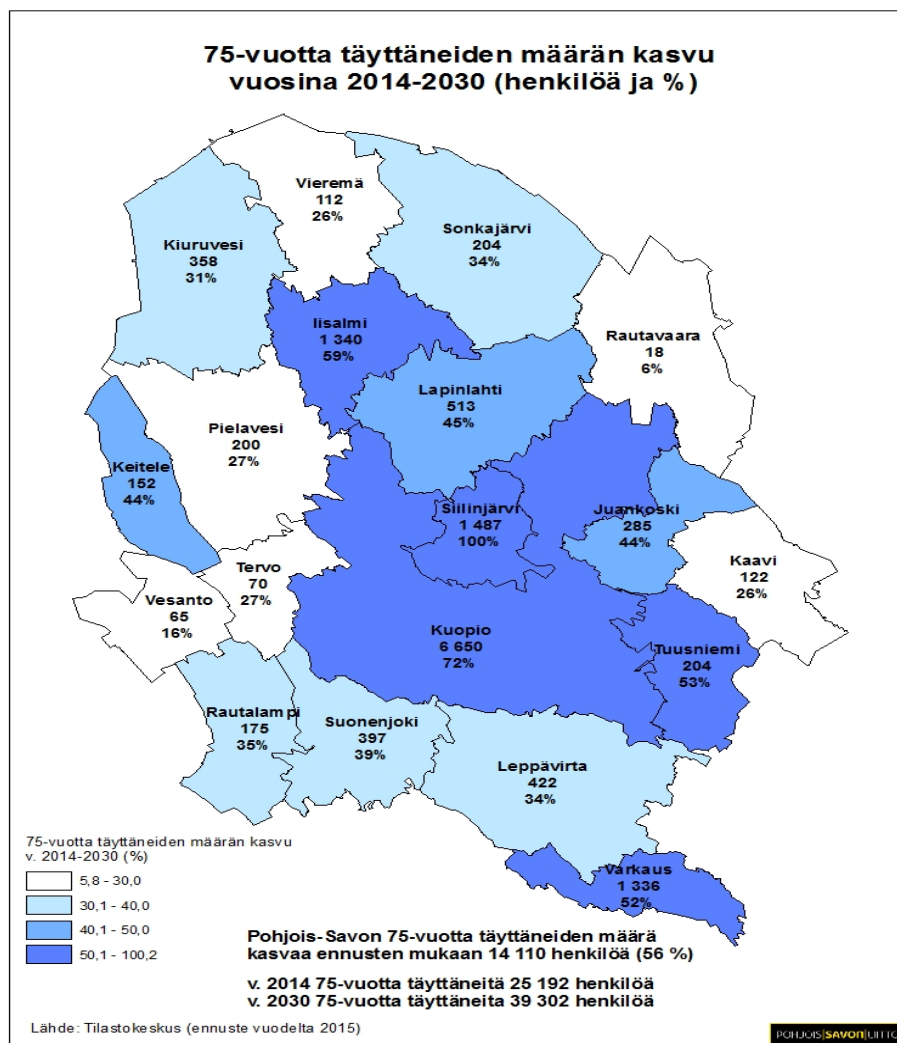
3 VESANTO IKÄÄNTYNEILLE

Vesanto on luonnonkaunis pieni kunta Pohjois-Savossa. Vesannolla asui vuoden 2018 lopussa 2058 asukasta. Vesannon asukasluku on ollut useamman vuoden laskusuuntainen, muutos 2017-2018 oli -36 asukasta. Vesannon asukasluku on pienentynyt sekä muuttotappiona että syntyvyyden ollessa pienempää kuin kuolleisuuden. Vuoden 2018 lopussa Vesannolla oli 0-15 - vuotiaita asukkaita 221, 16-64- vuotiaita oli 1011 ja yli 65- vuotiaita 826. Prosentuaalisesti kunnassa alle 15- vuotiaiden määrä on 10.8%, 16-64- vuotiaiden määrä 49.1% ja yli 65-vuotiaiden määrä 40.2%.



Taulukko 1. Vesannon väestörakenne 31.12.2018

Kunnan taloudellinen huoltosuhde vuonna 2017 oli 209, mikä tarkoittaa, että yhtä työssäkäyvää asukasta kohden kunnassa asuu 2 eläkeläistä/lasta/työtöntä. Väestöllinen huoltosuhde Vesannolla oli vuoden 2017 lopussa 96,4, mikä kertoo alle 15- vuotiaiden ja yli 65- vuotiaiden määrän 100 työikäistä (15-64- vuotiasta) kohden. Eläkeläisiä väestöstä on 46% ja työttömiä 14%. Väestöennusteen mukaan vuonna 2030 Vesannolla yli 65-vuotiaiden määrä olisi 832, eli se olisi kutakuinkin samaa luokaa kuin tällä hetkellä. Väestöllisen huoltosuhteen ennuste vuodelle 2030 on Vesannolla 118. Vaikka yli 65- vuotiaiden määrän ennustetaan pysyvän samalla tasolla, ennustetaan samanaikaisesti työikäisten määrän laskevan.

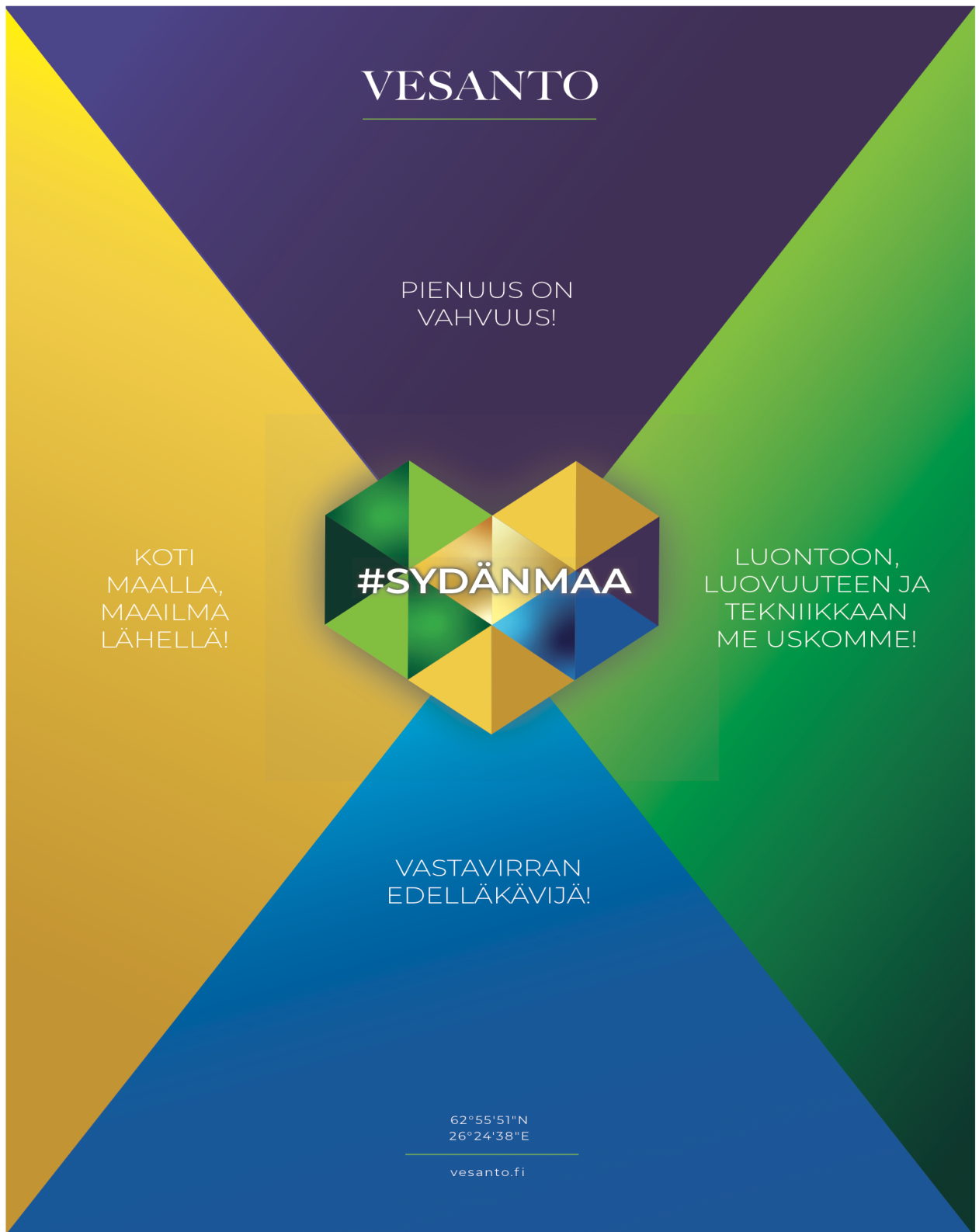


Taulukko 2. 75-vuotiaiden määrän kasvu vuosina 2014-2020.

3.1 Vesannon kuntastrategia

Vesannon Kuntastrategia on päivitetty 2018. Kuntastrategiassa Vesannon visio on Sydänmaa. Sydänmaa vision alla tavoitteiksi nousevat:

1. Pienuus on vahvuus
2. Vastavirran edelläkävijä
3. Koti maalla, maailma lähellä
4. Luontoon, luovuuteen ja tekniikkaan me uskomme



Kuva 1. Vesannon Kuntastrategia.

Kunnan pienuus nostetaan eduksi osallistavassa ja ketterässä päätöksenteossa ja tukemalla pienyhteisöjä sekä vahvistamalla paikallista identiteettiä. Vesanto haluaa panostaa asukkaidensa hyvinvoinnin edistämiseen ja järjestää ja tuottaa palvelut siten, että nykyinen palvelutaso voidaan säilyttää uusien yhteistyömallien, yrittäjyyden, ratkaisuhakuisuuden ja ennakkoluulottoman kokeilemisen keinoin. Monipuoliset asumismahdollisuudet, toimivat yhteydet sekä tekniikan ja luovuuden yhdistäminen ovat Vesannon tavoitteita tuleville vuosille.

Toimenpiteinä Vesannolla halutaan panostaa asioiden ennakointiin, vaihtoehtojen hahmottamiseen ja muutoksenhallintaan siten, että tulevaisuuteen voitaisiin tavoitteellisesti vaikuttaa. Vesannolla halutaan luoda rohkeaa ja positiivista toimintakulttuuria ja luoda kaikille kannusteet yhteisten tavoitteiden suuntaisesti.

Vesannolla kaikessa tekemisessä näkyy yhteisöllisyys. Jokainen kuntalainen on osa kunnan yhteisöä ja suuri osa toimii myös aktiivisina toimijoina niin kunnan toimintojen, viihtyvyyden kuin palvelujenkin näkökulmasta. Vesanto, Sydänmaa, on tehty vesantolaisista, kaikenikäisistä ja kaikennäköisistä, yhtä arvokkaista kuntalaisista.

3.2 Vesannon ikäpoliittinen strategia

Vesannon kunnan ikäpoliittinen strategia on muodostunut eri toimialojen asiantuntijoiden, perusturvalautakunnan ja vanhus- ja vammaisneuvoston edustajan kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta nousseiden arvojen, tavoitteiden ja tarpeiden pohjalta. Kunnanvaltuusto hyväksyy strategian ja se tarkistetaan seuraavan valtuustokauden alkaessa. Tavoitteiden toteutumisesta ja toimenpiteistä vastaa ensikädessä perusturvalautakunta tai muu kunnan hallintokunta, jonka alaista kunkin palveluntuotanto on. Ikäpoliittisen strategian ja -ohjelman tavoitteiden jalkauttaminen käytännön tasolle on olennaisessa asemassa tavoitteiden toteutumisessa.

SYDÄNMAA VESANTO IKÄÄNTYNEILLE SUURELLA SYDÄMELLÄ



Arvot:

- Laatu
- Turvallisuus
- Asiantuntemus
- Yksilöllisyys
- Oikea-aikaisuus
- Tasa-arvo

Tavoitteet:

- **Sydämellä!** Vesannon kunnassa ikäihmisten palvelut tuotetaan kunnan ikäihmisten erityispiirteet huomioiden
 - Kuntalaisten ikäihmisten palveluntarve kartoitetaan
 - Palveluita tuotetaan tarpeiden mukaisesti yksilöllisyys huomioiden
- **Toimivasti!** Palvelurakennetta ja palveluiden oikea-aikaisuutta kehitetään suositusten ja tarpeen mukaisesti
 - Palvelurakenteen tarkistus ja tarvittavat muutokset, jotta palvelut voidaan tuottaa tasa-arvoisesti
 - Palvelutarpeen arviot kaikille ikäihmisille samoilla kriteereillä
- **Yhdessä!** Ikäihmisten palveluita tuotetaan yhdessä kunnan eri toimialojen, ikäihmisten sekä järjestöjen ja yhdistysten kanssa kokoontumispaikoissa
 - Tehdään tiivistä yhteistyötä Vanhus- ja vammaisneuvoston sekä kunnassa toimivien järjestöjen ja yhdistysten kanssa
 - Jaetaan tehtäviä, ei tehdä päällekkäin vaan rinnakkain
- **Lähellä!** Palvelut tuotetaan mahdollisimman pitkälle lähipalveluina
 - Kunnan palvelut tuotetaan pääsääntöisesti oman kunnan alueella
 - Huomioidaan syrjässä asuvien kuntalaisten mahdollisuus käyttää palveluita
- **Teknologia!** Palveluiden järjestämisessä käytetään hyväksi myös teknisiä apuvälineitä
 - Teknologisten apuvälineiden käytön lisääminen eri sektoreilla
 - Etäpalvelujen käyttö sähköisesti
- **Ennaltaehkäisy!** Sairauksien ennaltaehkäisyä ja toimintakyvyn ylläpitämistä tehostetaan
 - Terveiden edistäminen eri ikäryhmissä
 - Yhteistyö potilasjärjestöjen ja terveydenhuollon kanssa

4 VESANNON PALVELUT IKÄÄNTYNEILLE

4.1 Liikuntatoimi

Vesannolla liikuntatoimen tehtävänä on edistää ikääntyneiden omaehtoista liikkumista liikuntapaikoilla ja -retkillä. Vesannolla sisäliikuntapaikkana toimii Vesanto-halli ja sen yhteydessä sijaitseva kuntosali. Ulkoliikuntapaikkoja ovat esimerkiksi frisbeegolfrata, urheilukenttä, retkeilyreitit, pururadan maasto, uimarannat, tenniskenttä ja beach volley- kentät. Talvisin kunnassa ylläpidetään laadukkaat hiihtoladut. Uusimpana ikääntyneille suunnattuna ulkoliikuntapaikkana on ”penkkilenkki”, jossa tukevia penkejä on sijoitettu taajamaan reiteille, joita ikääntyneet käyttävät. Penkeillä voi levätä matkaa taittaessa tai muuten vaan istuskella ja katsella kylän menoa.



Kuva 2. Penkkilenkin penkki kaskikivien edustalla.

Vesannon kunta tarjoaa kaikille yli 65- vuotiaille kuntalaisille ilmaisen kuntosalikortin ja on järjestänyt myös ilmaisia opastuksia laitteiden turvalliseen käyttöön. Liikuntatoimi on ollut mukana hiljattain

päätyneessä Voimaa vanhuuteen- hankkeessa, jossa yhtenä tavoitteena oli kouluttaa kuntaan vertaisohjaajia ja ulkoiluystäviä tukemaan kuntalaisten ikääntyneiden hyvinvointia. Liikuntatoimi toimii aktiivisesti osaltaan ikääntyneiden palveluiden tuottamisessa niin liikunta-alueiden suunnittelun ja ylläpidon kuin osallistavan toiminnan järjestämisen kautta.

4.2 Kirjasto- ja Kulttuuritoimi

Vesannolla kirjasto- ja kulttuurityö on erittäin aktiivista. Kirjaston valikoima on laaja ja kirjasto palvelee asiakaspalveluaikojen lisäksi omatoimikirjastona, mikä lisää mahdollisuutta päästä kirjastoon laajempina aukioloaikoina. Kirjastosta voi lainata liikunta- ja harrastusvälineitä kuten tasapainolautaa, kahvakuulaa, kävelysauvoja, askelmittaria, lumikenkiä ym. Lisäksi kirjastosta löytyy lainattavia pelejä. Nilakan kuntien yhteinen virtuaalikirjasto palvelee asiakkaita sähköisesti chatin välityksellä. Vesannon kirjasto on osa Rutakko- verkkokirjastoa, johon kuuluu 9 kirjastoa. Rutakon kautta asiakkaat pystyvät omien tietojensa kautta uusimaan lainoja, varaamaan kirjoja ja käyttämään erilaisia tietokantoja, joiden kautta e- kirjojen ja e- äänikirjojen lainaus tapahtuu. Rutakon kautta asiakkailla on myös pääsy artikkelitietokantaan ja elokuvien suoratoistopalveluun. Kirjastossa on mahdollisuus osallistua ikääntyneille järjestettävään IT- opastukseen.

Vesannolla erilaisia tapahtumia järjestetään laajasti eri ikäluokat huomioiden ja läpi vuoden. Ikääntyneille suunnatuista tapahtumista osa on kulttuuritoimen itse tuottamia, mutta suuri osa tapahtuu yhdessä paikallisten toimijoiden kanssa. Erilaisia tapahtumia ovat olleet esimerkiksi ikämessut, elokuvat, konsertit ja erilaiset juhlat (joulu, itsenäisyys ym.). Kulttuuritoimi tuottaa tapahtumia myös kunnan asumispalveluyksiköihin, joissa järjestetään musiikkituokioita, näytelmiä, valokuvatuokioita, jutustelu ja muistelutuokioita ja viriketoimintaa.

4.3 Työpaja

Työpajalla tarjotaan yksilö- ja ryhmävalmennusta nuorille, pitkäaikaistyöttömille, mielenterveyskuntoutujille ja siviilipalveluksessa tai yhdyskuntapalveluksessa oleville henkilöille. Ikääntyneille Työpajalta voidaan olla apuna esimerkiksi polttopuunteossa, pihamaan hoidossa, lumitöissä, raivaustöissä, muutoissa ja pienissä nikkarointi- tai korjaustöissä. Työpajalta apua ikääntyneille on annettu etenkin silloin, kun ikääntyneen kotona pärjääminen on jostain syystä hetkellisesti heikentynyt. Työpajan tarjoaman avun turvin moni ikääntynyt on saanut jatkoa kotona asumiselleen.

4.4 Kotihoito

Kotihoidon palveluilla tarkoitetaan sosiaalihuoltolain mukaisia kotipalveluita ja terveydenhuoltolain tarkoittamaan kotisairaanhoidoa. Kotihoidon palveluita annetaan sekä pitkäaikaiseen että lyhytaikaiseen tai satunnaiseen tarpeeseen. Vesannolla kotihoidossa työskentelee kotihoidon esimies, 1 terveydenhoitaja, 2 sairaanhoitajaa sekä 19 lähihoitajaa. Kotihoidossa työtä tehdään kolmessa vuorossa ja tarpeen mukaan kotihoidon käynnit asiakkaiden luo tehdään myös öiseen aikaan. Kotihoidon avuin pyritään tukemaan ikääntyneiden asumista omassa kodissa mahdollisimman pitkään auttamalla asiakkaita niissä päivittäisissä toimissa, joista heidän on vaikea suoriutua itsenäisesti. Jokaisen kotihoidon asiakkaan kanssa laaditaan henkilökohtainen hoito- ja palvelusuunnitelma, johon kirjataan sovitut avustustehtävät. Hoito- ja palvelusuunnitelmat tarkistetaan säännöllisesti. Monesti myös omaiset osallistuvat hoito- ja palvelusuunnitelman laadintaan. Kotihoidon palvelut ovat maksullisia palveluita. Hintaan vaikuttavat kotihoidon säännöllisyys, käyntien määrä ja kesto sekä asiakkaan varallisuus.

Kotihoidon palveluihin kuuluu palveluohjaus, jota yksi kotihoidon sairaanhoitajista toteuttaa. Palveluohjaus ja -neuvonta on maksutonta. Palveluohjaus toteutetaan tällä hetkellä pääsääntöisesti asiakkaiden kotona tai puhelimitse. Palveluohjauksessa kartoitetaan asiakkaan sen hetkinen tilanne ja mahdollinen palveluntarve. Palveluohjauksikäynneillä voidaan täyttää yhdessä tukihakemuksia tai muita vastaavia lomakkeita, joiden täyttämiseen ikääntynyt kokee tarvitsevänsä apua.

Kotihoidon asiakkaista lähes puolella on jonkinasteinen muistisairaus. Kotihoidossa toimii oma muistihoitaja, jonka työhön kuuluu kotihoidon asiakkaiden eri muistitestien tekeminen, yhteistyö omaisten kanssa ja hoidon suunnittelu Kysterin muistihoitajan ja geriatriin kanssa tiiminä. Muistihoitajan käynnit ovat asiakkaille maksuttomia ja ne toteutetaan asiakkaiden kodeissa.

Kotihoidon kuntahoitaja tekee tiivistä yhteistyötä terveysaseman fysioterapeutin kanssa. Kuntahoitaja osallistuu erilaisten ryhmien pitämiseen yhdessä fysioterapeutin kanssa. Fysioterapeutin tekemien yksilöllisten harjoitusohjelmien mukaisesti kuntahoitaja toteuttaa yksilöohjausta kotihoidon asiakkaiden kotona. Kuntahoitajan toiminta tähtää fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn tukemiseen. Kotihoidon kuntahoitajan käynnit ovat asiakkaille maksuttomia. Kotihoidon kuntahoitaja, terveysaseman fysioterapeutti ja kunnan liikuntatoimi ovat tehneet merkittävää kehittämistyötä kunnassa Voimaa vanhuuteen- hankkeen myötä. Hankkeen kautta on koulutettu vertaisohjaajia ja ulkoiluystäviä ikääntyneille.

4.5 Päiväkeskustoiminta

Päiväkeskustoimintaa on kunnassa tarjolla joka toinen viikko. Päiväkeskusryhmä kokoontuu Simolan palvelukeskuksen kerhuhuoneelle, jossa päivän toiminta tapahtuu. Päiväkeskustoiminta on ennaltaehkäisevää ja ikäihmisten hyvinvointia edistävää toimintaa, jolla tuetaan ikääntyneiden toimintakykyä, omatoimisuutta ja kotona selviytymistä. Päiväkeskuspäivään sisältyy aamukahvi, lounas ja päiväkahvi sekä toiminnallinen ja liikunnallinen osuus. Päiväkeskustoimintaa ohjaa kotihoidon kuntohoitaja, liikunnalliseen osioon osallistuu myös terveysaseman fysioterapeutti.

4.6 Tukipalvelut

Ikääntyneillä on mahdollista hankkia itsenäisen selviytymisensä tueksi myös nk. tukipalveluita, jotka helpottavat kotona asumista. Tukipalveluita tuottavat kunnan lisäksi yksityiset palveluntuottajat ja eri järjestöt. Tukipalveluasioissa ikääntyneitä ja/tai omaisia neuvoo kotihoidon esimies. Tukipalveluita ovat esimerkiksi:

- Ruokapalvelu
- Pesula
- Turvapuhelimet ym. turvalaitteet
- Siivouspalvelut
- Kotiapu
- Kauppaostokset kotiinkuljetuksella
- Ystäväpalvelu
- Ulkoiluystävät

4.7 Omaishoito

Vesannolla toimii useita omaishoitajia ja he ovat merkittävässä roolissa kunnan palvelujärjestelmässä. Omaishoidolla tarkoitetaan ikääntyneen, vammaisen tai sairaan henkilön hoidon ja huolenpidon järjestämistä kotona omaisen tai läheisen toimesta. Omaishoidon tuki on kokonaisuus, joka sisältää hoidettavalle annettavat tarvittavat palvelut sekä omaishoitajalle maksettavan hoitopalkkion sekä omaishoitoa tukevat palvelut. Omaishoidon tuki on harkinnanvarainen sosiaalipalvelu, jossa tuen myöntämisperusteena on hoitotyön sitovuus ja vaativuus. Omaishoidon tuesta tehdään toimeksiantosopimus kunnan ja omaishoitajan välillä ja omaishoitosopimukseen liittyy aina hoito- ja palvelusuunnitelma. Omaishoidon tuki on lakisääteistä toimintaa. Tukiasioissa ikääntyneitä ja omaisia neuvoo kotihoidon esimies.

Vesannolla kunta järjestää omaishoitajille valmennusta, joissa keskitytään suuresti omaishoitajien hyvinvointiin ja jaksamiseen. Kunta mahdollistaa omaishoitajille lakisääteisten lomapäivien vieton järjestämällä intervallipaikan hoidettavalle ikääntyneelle palvelukeskuksessa tai perhehoidossa. Mikäli omaishoitajan lomapäivien aikana kotona toimii sijaishoitaja, korvaa kunta 6h päivässä sijaishoitajan kustannuksista. Vesannon omaishoitajat ovat parasta aikaa mukana Itä- Suomen yliopiston tutkimuksessa ”Ravitsemushoidon ja suunterveydenhoidon vaikutus omaishoitajien ravitsemustilaan ja suun terveydentilaan” Tutkimuksessa kartoitetaan Kuopion ja Vesannon yli 65-vuotiaiden ravitsemustilaa, suun terveyttä, jaksamista ja toimintakykyä sekä selvitetään miten omaishoitajien saama yksilöllinen ravitsemus- ja suunterveydenhoito vaikuttavat heidän ravitsemustilaansa, suun terveyteensä, toimintakykynsä ja elämänlaatuunsa sekä hoidettavan ravitsemustilaan ja suun terveyteen. Tutkimuksen tavoitteena on kehittää toimintamalli hyvän ravitsemustilan ja suun terveyden ylläpitämiseksi.

4.8 Palveluasuminen

Vesannolla palveluasumista on kolmea eri tyyppiä: ryhmäasumista, palveluasumista ja tehostettua palveluasumista. Ryhmäkodissa on 8 asuntoa. Asunnot ovat asukkaiden koteja, joista maksetaan vuokraa. Lisäksi Ryhmäkodilla on yhteiset tilat, joissa esimerkiksi yhteisruokailut, viriketoiminta ja muut yhteiset tilaisuudet tapahtuvat. Ryhmäkodilla asukkaiden itsenäistä toimimista tuetaan kotihoidon toimesta. Palveluasumista Vesannolla järjestetään Niittykukassa, jossa on yhteensä 16 asuntoa. Palveluasumisella tarkoitetaan palveluasunnoissa järjestettävää asumista ja palveluita, joihin sisältyy asukkaiden tarpeiden mukaan hoitoa, huolenpitoa, toimintakykyä ylläpitävää ja edistävää toimintaa, ateriat- ja vaatehuoltoa tai peseytymis- ja siivouspalveluita. Ryhmä- ja palveluasumisessa jokaiselle asukkaalle tehdään hoito- ja palvelusuunnitelma, mihin kirjataan jokaisen henkilökohtaiset hoivan ja tuen tarpeet sekä tarvittava apu ja tuki henkilökunnalta. Maksu palvelusta määräytyy hoivan ja tuen määrän sekä asiakkaan tulojen perusteella.

Tehostettua palveluasumista toteutetaan Vesannolla kolmessa yksikössä: Pelakuussa, Myllykalliossa ja Kuntovaarissa. Tehostettu palveluasuminen on ympärivuorokautista, mutta edelleen kodinomaista asumista. Se on tarkoitettu ikääntyneille, jotka eivät selviydy kotihoidon avuin kotona tai tarvitsevat palveluasumiseen verrattuna hoivaa ympärivuorokautisesti. Kaikille tehostetun palveluasumisen asukkaille tehdään yksilöllinen hoito- palvelu- ja kuntoutussuunnitelma. Tehostetussa palveluasumisessa asuu myös ikääntyneitä, jotka tarvitsevat kahden hoitajan avustusta. Vesannolla vaativaa ja kahden hoitajan avustusta palveluasumisessa tarjotaan Pelakuu- yksikössä, jossa on 17 asumispaikkaa asukkaille. Pelakuussa on mahdollisuus myös happihoitoihin tarvittaessa. Toimintaa Pelakuussa ohjaa kuntouttava työote.

Myllykallio on dementiayksikkö, jossa henkilökunnalla on erityisosaaminen vaikeasti muistisairaiden asukkaiden hoitoon. Myllykalliosta asuinpaikkoja on 14 asukkaalle. Hoitajat käyttävät työssään TunteVa- toimintamallia, joka on vuorovaikutusmenetelmä muistisairaana ihmisen kohtaamiseen. Menetelmällä lisätään vaikuttavuutta muistisairaana ihmisen hoitoon ja pystytään parantamaan muistisairaana ikääntyneen elämänlaatua.

Kuntovaari on nimensä mukaisesti kuntoutusyksikkö, jossa työskentelee kuntohoitaja, joka osana moniammatillista tiimiä laatii ja toteuttaa asukkaiden kuntoutussuunnitelmia. Kuntovaarissa on ikääntyneille suunniteltu kuntosali, joka on asukkailla aktiivisessa käytössä. Kuntovaarissa on 12 asuinpaikkaa ja lisäksi kaksi intervallipaikkaa. Tehostetussa palveluasumisessa työskentelee esimies, 2 sairaanhoitajaa sekä lähihoitajia, hoitoapulaisia, kuntohoitaja, kodinhoitaja sekä laitoshuoltajia. Asukkaat maksavat asumisesta vuokraa ja lisäksi jokaiselle tehdään hoito- palvelu- ja kuntoutussuunnitelmat, joissa määritellään jokaisen yksilöllinen palveluiden tarve.

4.9 Järjestöt

Vesannolla toimii kunnan kokoon nähden aktiivinen järjestöverkosto, jossa pääosa toimijoista on itsekin iäkkäitä. Järjestöt ja yhdistykset tuottavat toimintaa omille jäsenilleen ja toimivat yhdessä muiden toimijoiden kanssa tuottaakseen palveluita kunnan ikääntyneille. Vesannolla toimivat kerran kuukaudessa YHDESSÄ ETEENPÄIN- tapaamiset, jotka yhdistykset, seurakunta ja kunnan kulttuurityö järjestävät yhteistyössä. Käytännössä päävastuu on yhdistyksillä ja kukin niistä toimii vuorollaan vastuuvetäjänä tapaamiselle. Seurakunta tarjoaa tapaamisille tilat. Tapaamiset ovat merkittävää terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä kunnassa.



Vesannolla yhdistysrekisterissä on 61 eri yhteisöä, jotka toimivat kunnan alueella kukin omalla tavallaan. Kaikkien toiminta on tärkeä osa kunnan palveluntuotantoa. Järjestötoiminta perustuu vapaaehtoisuuteen ja tarvitsee ympärilleen aktiivisia kuntalaisia ylläpitämään ja edelleen jatkamaan aktiivista järjestötoimintaa.

Kuva 3. Curlingia vertaisohjaajien ja ulkoiluystävien tapaamisessa.

4.10 Vanhus- ja vammaisneuvosto

Vanhus- ja vammaisneuvosto on kunnanhallituksen nimeämä toimikunta, joka on koottu järjestöjen valitsemista edustajista. Vanhus- ja vammaisneuvostossa on 6 varsinaista jäsentä sekä sihteeri ja kunnanhallituksen edustaja. Vanhus- ja vammaisneuvosto seuraa vanhuksia ja vammaisia koskevaa päätöksentekoa ja tekee aloitteita heitä koskevissa asioissa. Vanhus- ja vammaisneuvosto seuraa ja ottaa kantaa Vesannon kunnan alueella ikääntyneiden palveluiden järjestämiseen, riittävyteen ja laadukkuuteen. Vanhus- ja vammaisneuvosto toimii ikääntyneiden ja vammaisten puolestapuhujana ja palveluista puhuttaessa tietyllä tapaa edunvalvojana. Vanhus- ja vammaisneuvosto toivoo tiivistä yhteistyötä lautakuntien kanssa, jotta päätöksiä tehtäessä vaikutukset ikääntyneisiin sekä heidän elinoloihinsa ja palveluihinsa tulisivat huomioituiksi.

4.10 Terveyspalvelut

Vesannon kunnan lakisääteinen perusterveydenhuolto ja ikääntyneiden laitoshoidon tuotetaan Kysteriliikelaitoksen toimesta. Kysteri on perusterveydenhuollon liikelaitos, joka Pohjois- Savon sairaanhoitopiirin alaisuudessa järjestää seitsemän (Leppävirta, Kaavi, Rautavaara, Pielavesi, Keitele, Vesanto ja Tervo) kunnan perusterveydenhuollon ja vanhusten laitoshoidon. Kysterin alueen väestöpohja on noin 32000 asukasta ja liikelaitoksella on yhteensä yli 400 työntekijää. Kysteri on jakautunut eri palveluyksiköihin. Vesanto on osa Nilakan palveluyksikköä ja siihen kuuluvat Vesannon lisäksi Tervo, Keitele ja Pielavesi. Kysteri muodostettiin PARAS- lainsäädännön mukaisesti. Laki kunta- ja palvelurakennemuutoksesta velvoitti, että kunnassa tai yhteistoiminta- alueella on oltava vähintään 20 000 asukasta.

Kysteri- liikelaitos on osa Pohjois- Savon sairaanhoitopiiriä. Kysterin toimintaa johtaa toimitusjohtaja ja liikelaitoksen hallinto (johtava hoitaja, hallintopäällikkö ja hallintosihteeri). Edellä mainitut huolehtivat laadun kehittämisestä ja liikelaitoksen tuotantotoiminnasta. He pitävät yllä viestintä- ja suhdetoimintaa. Heidän hallintaansa kuuluu talous-, henkilöstö- ja tietohallinto sekä muut liikelaitoksen hallintoasiat sekä sisäinen valvonta.

Vesannolla terveysasemalla Simolan palvelukeskuksen yhteydessä toimii kaksi lääkäriä, kolme sairaanhoitajaa, joista yksi päivystyksen sairaanhoitajana ja fysioterapeutti. Valokujalla keskustassa on hammashoidon toimipiste, jossa palvelee hammaslääkäri, - hoitaja, suuhygienisti sekä mielenterveysneuvola. Lisäksi Valokujalla toimii perhesuunnitelu- äitiys- ja ehkäisyneuvola, lastenneuvola sekä AK- poliklinikka. Vuodeosastot Nilakan palveluyksikön alueella ovat Keiteleellä ja Pielavedellä.

4.10.1 Lääkäri/hoitaja työparit

Terveyskeskuksessa Vesannolla toimii lääkäri- hoitaja- työparimalli. Kunnan väestö on jaettu maantieteellisesti kahteen osaan ja molemmilla alueilla on oma lääkäri ja hoitaja. Aluehoitajat pitävät itsestä vastaanottoa alueensa asiakkaille johon kuuluu esimerkiksi haavanhoidot, korvahuuhtelut, erilaisten kansansairauksien seuranta hoitosuunnitelman mukaisesti ja vuosikontrollien esivalmistelu tai tietyissä tilanteissa koko vuosikontrollin hoitaminen. Vesannon terveyskeskuksen lääkärit pitävät vastaanottoa, päivystysvastaanottoa sekä eri sektorien, kuten neuvola, koulu, kotisairaanhoido, palvelukeskukset, vastaanottoa ja kotikäyntejä. Päivystystoiminta on Vesannolla arkipäivinä, iltaisin ja viikonloppuisin päivystys tapahtuu keskitetysti ilta kuuteen saakka Keiteleen/Pielaveden terveyskeskuksissa ja sen jälkeen KYS: ssa.

4.10.2 Fysioterapeutti

Terveyskeskuksen fysioterapeutti työskentelee itsenäisesti kaikenikäisten asiakkaiden kanssa. Fysioterapeutin vastaanotolle pääsee ajanvarauksella joko lääkärin ohjaamana tai hoidon tarpeen arvion kautta. Fysioterapeutin palveluihin sisältyy toimintakyvyn arviointia ja erilaista ohjausta ja neuvontaa. Fysioterapia toteutetaan sekä yksilö- että ryhmätoimintana. Ryhmät on suunnattu pääsääntöisesti asiakkaille, joiden toiminta- tai liikuntakyky on alentunut vian, vamman tai sairauden vuoksi. Fysioterapian kautta toimii myös apuvälinelainaukset, joka sisältää mm. apuvälinearvion ja lainaukset.

4.10.3 Laboratorio ja röntgen

Laboratorio- ja röntgentutkimuksiin pääsee lääkärin tai hoitajan läheteellä. Pohjois-Savon alueella laboratoriopalvelut tuottaa ISLAB, jolla on toimipisteitä Nilakan alueella kaikilla neljällä paikkakunnalla. Vesannolla näytteenotto on avoinna ti, ke ja pe klo 7.15-9.45. Vesantolaiset voivat käydä laboratoriossa myös muissa kunnissa ISLABin toimipisteissä.

Röntgentutkimukset tapahtuvat Nilakan alueella Keiteleen ja Pielaveden terveysasemilla. Röntgenlähetteen tekee lääkäri, aika kuvaukseen varataan röntgenistä. Pielaveden terveysasemalla tehdään normaalien röntgenkuvausten lisäksi myös ultraäänitutkimuksia erikoislääkärien toimesta.

4.10.4 Neuvolapalvelut

Neuvolapalveluihin sisältyvät äitiys- perhesuunnittelu- sekä lastenneuvola. Neuvolassa toteutetaan myös rokotukset, kohdunkaulansyövän seulontatutkimukset ja erilaiset muut gynekologiset hoitajakäynnit. Vesannolla neuvolalla toimii kättilö yhtenä päivänä viikossa ja terveydenhoitaja muutamana päivänä viikossa. Ajan voi varata suoraan kättilön/terveydenhoitajan puhelintunnin aikana.

4.10.5 Mielenterveyspalvelut

Vesannolla mielenterveysneuvolan asiakkaaksi voi hakeutua itse tai ohjautua sinne lääkärin läheteellä. Vesannolla on oma mielenterveyshoitaja. Lisäksi Nilakan alueella toimii psykologi, jonka toimipiste sijaitsee Pielaveden terveysasemalla.

4.10.6 Toimintaterapia ja puheterapia

Toimintaterapiaan pääsee lääkärin, terveydenhoitajan tai psykologin läheteellä. Toimintaterapeutti työskentelee Pielaveden terveysasemalla. Toimintaterapia on kuntoutusta, joka perustuu asiakkaan ja terapeutin väliseen yhteistyöhön. Puheterapeutti toimii samoin Pielaveden terveysaseman tiloissa. Puheterapian tehtävänä on puhe-, ääni- ja kommunikaatiohäiriöiden ennaltaehkäisy, tutkimus ja hoito. Puheterapiaan ohjaututaan lääkärin, terveydenhoitajan tai psykologin läheteellä.

4.10.7 Suun terveydenhuolto

Vesannolla suun terveydenhuollon toimipisteessä toimii hammaslääkäri ja hoitaja sekä suuhygienisti. Nilakan alueella on keskitetty ajanvaraus suun terveydenhuollon asiakkaille ja alueen asukkaat voivat mennä mille tahansa paikkakunnalle suun terveydenhuollon palveluihin. Arkipäivisin päivystystoimintaa on Vesannon suun terveydenhuollon yksikössä Valokujalla, viikonloppuisin ja arkipyhinä päivystystoiminta on Kuopiossa.

4.10.8 AK- poliklinikka

AK eli antikoagulaatiopoliklinikka palvelee neuvolan tiloissa kahtena päivänä viikossa. AK- poliklinikalla toimii koulutettu sairaanhoitaja, joka toteuttaa verenhyytymisaikaan vaikuttavien lääkkeiden (kuten Marevan, Xarelto, Pradaxa, Eliquis ja Lixiana) käyttäjien seurantaa ja hoitoa. Hoitaja ottaa asiakkaista verinäytteet ja antaa lääkeannosteluohjeet Marevan- potilaille.

4.10.9 Muistihoitaja

Muistihoitaja toimii kaikissa Nilakan kunnissa. Muistihoitajan työhön kuuluu muistipotilaiden hoidon suunnittelu yhdessä Geriatrin kanssa. Muistihoitaja tekee yhteistyötä muistipotilaiden, heidän omaistensa ja kotihoidon kanssa. Muistihoitajan työhön kuuluu myös erilaisten muisti- ja toimintakykytestien tekeminen muistipotilaille.

4.10.10 Ensihoitopalvelut

Ensihoitopalvelut tuotetaan Pohjois-Savon sairaanhoitopiirin toimesta. Ensihoitopalvelun toiminta on maakunnallista ja kaikki alueen ambulanssit ovat käytettävissä koko maakunnan alueella. Vesannolla toimii hoitotason ensihoitoyksikkö ympärivuorokautisesti. Hätäkeskus hälyttää kiireellisiin ensihoidon tehtäviin lähimmän ambulanssin karttapaikannukseen perustuen. Tarvittaessa paikalle hälytetään myös ensivasteyksikkö. Kriittisimmissä tilanteissa paikalle hälytetään ensihoitolääkäri, joka voi tulla paikalle helikopterilla tai maayksiköllä.

5 PALVELUJEN ARVIOINTI

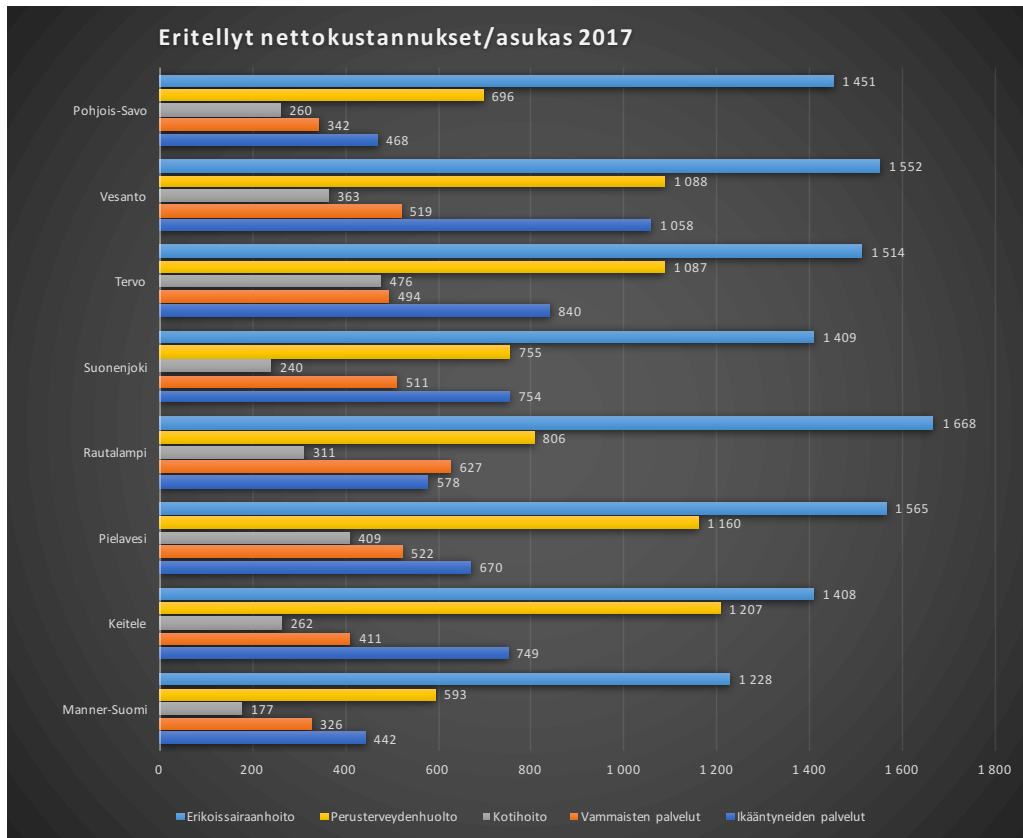
Vesannolla on kunnan pieneen kokoon, eri hallintokuntien toimijoiden sekä järjestöjen/yhdistysten toimijoiden määrään nähden aktiivista positiivista toimintaa paljon. Kunnan väestörakenne ja taloudellinen huoltosuhde ovat erityisiä Suomessa ja jotta kuntalaisille ja kunnan ikääntyneille olisi mahdollista jatkossakin tarjota laadukkaita palveluita, on nykyistä palveluntuotantoa, sen rakennetta ja sisältöä tarkasteltava myös kriittisesti.

Kunnan palvelutuotannon kustannuksia sosiaali- ja terveystalouden osalta tarkasteltuna suurin menoerä on erikoissairaanhoidon palvelut. Erikoissairaanhoidon palvelut sisältävät lääketieteen ja hammaslääketieteen kulut. Erikoissairaanhoidon kulut Vesannon kunnalle ovat noin 3.2 miljoonaa euroa vuodessa. Toiseksi suurin menoerä ovat ikääntyneiden ympärivuorokautiset asumispalvelut, joiden tuottamiseen menee kunnalta noin 1.5 miljoonaa euroa vuodessa. Vesannolla kotihoidon palvelujen tuottaminen maksaa vuositasolla noin 800 000 euroa ja muihin ikääntyneiden palveluihin kuten omaishoidontuki, perhehoito, asumispalvelut, joissa hoiva ei ole ympärivuorokautista kuluu vuodessa noin 700 000 euroa.

3,2 milj. € Erikoissairaanhoido		1,5 milj. € Ikääntyneiden ympärivuorokautiset asumispalvelut			
1,3 milj. € Perusterveydenhuollon avohoito	0,7 milj. € Perusterveydenhuollon vuodeosastohoito	0,6 milj. € Muut vammaisten palvelut		0,5 milj. € Vammaisten ympärivuorokautiset asumispalvelut	
	0,8 milj. € Kotihoito	0,7 milj. € Muut ikääntyneiden palvelut	0,2 milj. € Suun terveydenhuolto	0,19 milj. € Työllistymistä...	0,18 milj. € Lastensuojel...
0,19 milj. € Muu sosiaali-...			... Lastens...	0,12 milj. €	...
				0,1 milj. €	...

Taulukko 3. Vesannon nettokäyttökustannukset Sosiaali- ja terveystalouden osalta.

Kysterin tuottamien terveystalvvelujen kustannukset ovat kokonaisuudessaan 2 miljoonaa euroa vuodessa. Alla olevassa taulukossa on vertailtu muun muassa terveystalvveluiden hintaeroja lähikuntien kanssa. Taulukkoon hinta on laskettu asukasta kohden olevaksi. Terveystalvvelujen kustannusten hillitsemiseksi voi pohtia kustannusten kasvuun johtaneita syitä ja vaikuttaa niihin kustannusten tasaimiseksi.



Taulukko 4. Sosiaali- ja terveystalvvelujen eriteltyt kustannukset asukasta kohden

Suosituksen mukaisesti, kuten inhimillisestikin, tärkeää on, että ikääntyneet saavat asua mahdollisimman pitkään omissa kodeissaan. Kun tuen tarve kasvaa, on siihen erinäisten tukipalvelujen jälkeen pystyttävä vastaamaan kotihoidon palveluilla. Vesannolla, missä ikääntyneitä on runsaasti, on panostettava riittävällä resursseilla kotihoidon palveluihin ja niiden kehittämiseen, jotta on mahdollista vastata todelliseen palveluntarpeeseen. Kotihoidon, kuten muidenkin ikääntyneiden palveluiden osalta tavoitteita asetettaessa, on niissä huomioitava ehdottomasti kunnan ikääntyneiden erityispiirteet, kuten sosioekonominen asema, sairastavuusindeksi ja alueen ikääntyneiden toimintakyky. Vesannolla ei tällä hetkellä ole käytössä kaikkia ikääntyneiden sosiaali- ja terveystalvveluita kattavaa toimintakyky-mittaria. Sen yhtenäinen käyttöönotto olisi yksi tulevaisuuden mahdollisista kehittämiskohteista. Sen myötä palvelujen piiriin pääsemisen tasapuolisuus lisääntyisi ja palveluita olisi mahdollista saada kustannustehokkaammiksi hoidon tapahtuessa oikeassa paikassa oikeaan aikaan.

Verrattaessa Vesannon palveluita laatusuosituksiin vaikuttaa, että terveyden edistämistä ja riskiryhmien interventioita olisi Vesannolla hyvä lisätä. Asiakas ja palveluohjausta kunnassa on hiljalleen aloitettu ja sen kehittäminen on varmasti yksi lähivuosien tärkeistä tehtävistä. Asiakas- ja palveluohjauksen kautta tavoitteena on, että ikääntyneet saavat itselleen ja sen hetkisellemme toimintakyvylleen tukea kunnan palvelutarjonnasta huomioiden järjestöjen ja yhdistysten tuottamat palvelut.

Palvelujen laatu on merkittävä tekijä niin ikääntyneiden kannalta kuin palveluiden tuottajan kannalta. Laatua on tärkeä kehittää osaamista lisäämällä, henkilöstön määrää ja hyvinvointia tarkkailemalla sekä asetettujen tavoitteiden toteutumista seuraamalla. Hoitajamitoitukset Vesannolla ovat kunnossa ja perustavana ajatuksena ei ole tehdä työtä mahdollisimman pienillä resursseilla, vaan tehokkailla ja riittäväillä resursseilla.

Kunnan ja järjestöjen yhteistyön tehostaminen tulevina vuosina on yksi merkittävä asia. Jotta ikääntyneiden ja muiden kuntalaisten palvelut pysyisivät jatkossakin laadukkaina ja riittävinä, on tärkeää tehdä yhteistyötä kunnan eri toimialojen ja järjestöjen kanssa myös palvelujen suunnitteluvaiheessa. Näin vältetään päällekkäisiltä toiminnoilta ja voidaan toimia yhdessä tehokkaammin moninaisten palvelujen turvaamiseksi.

Vesannon kunnan alueella on tehty v. 2017 asiakastyytyväisyyskysely kotihoidon asiakkaille, asiakkaiden omaisille ja kotihoidon henkilöstölle. Kysely on laadittu ansiokkaasti ja siitä näkyy kolme eri näkökulmaa kuhunkin kysymykseen ja näin ollen se tuottaa tärkeää tietoa palveluntuottajalle. Kyselyssä Kotihoidon henkilökuntaa pidetään ystävällisenä ja luotettavana ja heillä on hyvät vuorovaikutustaidot. Henkilöstön ammatillinen osaaminen on pääosin hyvää, tässä kehittämistarvetta nähdään niin asiakkaiden, omaisten kuin henkilökunnankin näkökulmista. Henkilökunnan riittävyyden suhteen kaikki kolme vastaajaryhmää ovat sitä mieltä, että henkilökunnalla on liian vähän aikaa asiakkaalle ja henkilökunnalla on kiire. Kehittämiskohteina voi kyselyn tulosten perusteella nähdä asiakkaiden oman osallistumisen lisäämistä hoidon sisältöön ja suunnitteluun sekä mahdollisuuteen saada tietoa omista sairauksista ja niiden hoidosta. Pääosan vastaajista mielestä kotihoidon palvelut ovat riittävät turvaamaan kotona asumista.

Vesannon kunnassa on hiljattain tehty palvelutarvekysely, jonka tulokset kunta/kuntalaiset saavat käyttöönsä kun ne on analysoitu. Terveyspalvelujen osalta asiakastyytyväisyyskyselyt teettää Kysteriliikelaitos.

LÄHTEET

Geriatría 2010. Toim. Tilvis, R; Pitkälä, K; Strandberg, T; Sulkava, R; Viitanen, M. 2.uudistettu painos. Duodecim. Helsinki.

Honkaselkä, J. 2019. Liikunta- ja nuorisopalveluiden esimies. Vesannon kunta. 27.5.2019.

Ikäihmisten kotihoidon ja kaikenikäisten omaishoidon uudistus 2016-2018. 2019. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 14.7.2019. Saatavissa: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161532/29_2019_Ikaihmisten%20kotihoiton%20ja%20kaikenikaisten%20omaishoidon%20uudistus%2020162018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kahdeksan faktaa vanhuspalvelujen tilasta. 2019. https://thl.fi/fi/-/8-faktaa-vanhuspalvelujen-tilasta?redirect=https%3A%2F%2Fthl.fi%2Ffi%2Fetusivu%3Fp_p_id%3D101_IN-STANCE_tcsSJTqcGI0N%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn-2-1-3%26p_p_col_pos%3D1%26p_p_col_count%3D2

Kautovuori, L. 2019. Tehostetun palveluasumisen esimies. Vesannon kunta. 27.5.2019

Korhonen, S. 2019. Sairaanhoidtaja. Vesannon kunta. 20.5.2019

Kotihoito. 2019. Viitattu 12.6.2019. Saatavissa: <https://www.vesanto.fi/kotihoito>

Kuntien avainluvut. 2019. Tilastokeskus. Viitattu 15.6.2019. Saatavissa: <https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2019&active1=921>

Kuntien palvelutuotannon nettokustannuksia vuonna 2017. Tilastokeskus. 2018. Viitattu 14.6.2019. Saatavissa: <https://www.kuntaliitto.fi/asiantuntijapalvelut/sosiaali-ja-terveysasiat/kuntien-sosiaali-ja-terveydenhuollon>

Kuntien väestö ja valtionosuusjärjestelmän ikärakenne 31.12.2018. Kuntien väestö- ja ikärakenne. 2019. Kuntaliitto. Viitattu 15.5.2019. Saatavissa: <https://www.kuntaliitto.fi/asiantuntijapalvelut/talous/kuntien-vaesto-ja-ikarakenne>

Kustannusrakenne. 2019. Kuntaliitto. Viitattu 1.7.2019. Saatavissa: <https://www.kuntaliitto.fi/tilastot-ja-julkaisut/kustannusrakenne>

Kysteri. 2019. Viitattu 15.7.2019. Saatavissa: <https://www.psshp.fi/web/kysteri>

Kysteri liikelaitos 2013. Viitattu 2.7.2019. Saatavissa: <https://www.psshp.fi/sairaanhoitopiiri/kysteri-liikelaitos>

Kysteri liikelaitos 2017; Perusterveydenhuollon liikelaitos Kysteri, perusterveydenhuollon ja vanhusten laitoshuollon palvelusopimus 2017

Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017-2019. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80132/06_2017_Laatusuositusjulkaisu_fi_kansilla.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Lait ja suoritukset vanhuspalveluista. 2017. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 17.5.2019. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/ikaantyminen/toimivat-vanhuspalvelut/lait-ja-suositukset-vanhuspalveluista>

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista. 2012. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980>

Laki kunta- ja palvelurakennenuudistuksesta. L 2007/169, 5 §.

Limpi, S. 2019. Kotihoidon esimies. Vesannon kunta. 3.6.2019

Palveluasuminen. 2019. Viitattu 12.6.2019. Saatavissa: <https://www.vesanto.fi/palveluasuminen>

Pellikka, A-L. 2019. Perusturvajohtaja. Vesannon kunta. 29.7.2019.

Väestöennuste maakunnittain sekä Pohjois- Savossa kunnittain v 2020-2040. 2019. Pohjois- Savon Liitto. Viitattu 15.5.2019. Saatavissa: <https://slideplayer.fi/slide/11154046/>

Salo, K. 2019. Työpajaohjaaja. Vesannon kunta. Haastattelu. 6.6.2019

Salo, K. Asiakastytyväisyyskysely 2017. Vesannon kunnan kotihoito.

Solonen, M. 2019. Kuntohoitaja. Vesannon kunta. 27.5.2019

Suomen perustuslaki. 1999. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Tehostettu palveluasuminen. 2019. Viitattu 12.6.2019. Saatavissa: <https://www.vesanto.fi/tehostettu-palveluasuminen>

Tiihanoff, T. 2019. Vanhus- ja vammaisneuvoston puheenjohtaja. Haastattelu 27.5.2019.

Työpaja. 2019. Viitattu 30.6.2019. Saatavissa: <https://www.vesanto.fi/tyopaja>

Vesannon kunta, Perusturvalautakunta kokouspöytäkirja 28.3.2019. https://www.vesanto.fi/c/document_library/get_file?uuid=1556830a-cf3c-46bc-94af-d41c1fea5eb7&groupId=7648209

Vesannon kuntastrategia 2018. <https://www.vesanto.fi/documents/7648209/7737786/Kuntastrategia/2331a8c8-ed72-46c3-9dc7-1eb0ddde1942>